МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерно-енергетичний факультет

Кафедра методики професійного навчання

# ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

**Методичні рекомендації**

з вивчення дисципліни та виконання практичних робіт для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» спеціальності А5 «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» денної та заочної форм здобуття вищої освіти

Миколаїв
2026

УДК 37.013(091)
П24

Друкується за рішенням науково-методичної комісії інженерно-енергетичного факультету Миколаївського національного аграрного університету від 22. 09. 2026 р., протокол № 01

Укладач:

Короленко В.Л. – канд. пед. наук, старший викладач кафедри методики професійного навчання, Миколаївського національного аграрного університету;

Рецензенти:

Горбунова К. М. – зав. кафедри методики професійного навчання, канд. пед. наук, доцент кафедри методики професійного навчання, Миколаївський національний аграрний університет;

Білюк О. Г. – кандидатка педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Навчально-наукового педагогічного інституту імені В.О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2026

**ЗМІСТ**


| | | |
|---|---|---|
| | ВСТУП | 4 |
| 1 | Зміст дисципліни «Історія педагогічної майстерності» | 6 |
| 2 | Перелік питань для практичних занять з дисципліни «Історія педагогічної майстерності» | 22 |
| 3 | Список використаної літератури | 24 |
| | | |

# ВСТУП

Дисципліна «Історія педагогічної майстерності» посідає важливе місце в системі професійної підготовки майбутніх педагогів, оскільки спрямована на формування професійних якостей, розвиток педагогічних здібностей і вдосконалення практичних умінь, необхідних для ефективного здійснення освітньої діяльності. У сучасних умовах розвитку освіти педагогічна майстерність розглядається як інтегрована характеристика особистості педагога, що поєднує професійні знання, педагогічні здібності, комунікативну компетентність, педагогічну техніку, творчий підхід до навчання та виховання, а також здатність до професійного самовдосконалення.

Вивчення дисципліни передбачає ознайомлення здобувачів вищої освіти з теоретичними основами Історії педагогічної майстерності, закономірностями педагогічної взаємодії, особливостями педагогічного спілкування, методами організації освітнього процесу та способами розв'язання професійно-педагогічних ситуацій. Особлива увага приділяється розвитку педагогічної культури, емоційної саморегуляції, мовленнєвої виразності, творчого мислення та здатності встановлювати конструктивні взаємини з учасниками освітнього процесу.

**Мета дисципліни** «Історія педагогічної майстерності» полягає у формуванні в здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань про сутність, структуру та закономірності розвитку педагогічної майстерності, а також у розвитку професійно-педагогічних умінь і навичок, необхідних для ефективної організації навчання, виховання та професійної взаємодії в закладах освіти.

**Основними завданнями дисципліни є:**

- розкриття сутності, структури та основних компонентів педагогічної майстерності;
- ознайомлення з професійними вимогами до особистості сучасного педагога, його педагогічною культурою та професійною компетентністю;

- формування уявлень про педагогічні здібності, професійно значущі якості та шляхи їх розвитку;
- розвиток умінь педагогічного спілкування, організації конструктивної взаємодії та налагодження продуктивних відносин із здобувачами освіти;
- опанування основ педагогічної техніки, зокрема техніки мовлення, невербальної комунікації, емоційної саморегуляції та управління власною поведінкою;
- формування здатності аналізувати педагогічні ситуації, знаходити ефективні способи розв'язання професійних проблем і приймати обґрунтовані педагогічні рішення;
- розвиток творчого підходу до організації освітнього процесу, використання інноваційних методів і технологій навчання та виховання;
- виховання педагогічної відповідальності, толерантності, академічної доброчесності та поваги до особистості здобувача освіти;
- стимулювання потреби в самоосвіті, рефлексії та безперервному професійному самовдосконаленні.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають усвідомити значення історії педагогічної майстерності для успішної професійної діяльності, навчитися застосовувати теоретичні знання на практиці, удосконалювати власний стиль педагогічного спілкування та використовувати особистісно орієнтовані підходи в освітньому процесі. Опановування дисципліни створює підґрунтя для становлення компетентного, творчого, відповідального педагога, здатного ефективно діяти в умовах сучасного освітнього середовища.

## Зміст дисципліни «Історія педагогічної майстерності»

**Практичне заняття № 1**

**Тема: Історичні витоки педагогічної майстерності та її становлення в античному світі**

**Мета заняття:** розкрити історичні передумови виникнення педагогічної майстерності, охарактеризувати основні педагогічні ідеї античних мислителів та визначити їхнє значення для розвитку професійної діяльності сучасного педагога.

**План**

1. Виникнення педагогічної діяльності та передумови становлення педагогічної майстерності.
2. Особливості виховання й навчання в Стародавній Греції та Стародавньому Римі.
3. Педагогічні погляди Сократа, Платона й Арістотеля та їхній вплив на розвиток мистецтва навчання.
4. Педагогічна майстерність оратора й учителя в античному суспільстві.
5. Значення античної педагогічної спадщини для сучасної педагогічної теорії та практики.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз історичних передумов.**

Охарактеризуйте умови виникнення педагогічної діяльності в античному суспільстві. Визначте, які суспільні потреби зумовили появу спеціально організованого навчання та формування вимог до особистості вчителя.

**Завдання 2. Порівняльний аналіз педагогічних поглядів.**

Порівняйте педагогічні ідеї Сократа, Платона й Арістотеля за такими критеріями: мета виховання, роль учителя, методи навчання, значення морального виховання та розвиток особистості.

**Завдання 3. Метод Сократа в сучасному освітньому процесі.**

Розробіть приклад навчальної ситуації, у якій можна застосувати сократичний метод — навчання через запитання, діалог і самостійне формулювання висновків здобувачами освіти. Обґрунтуйте педагогічну доцільність цього методу.

**Завдання 4. Педагогічний портрет античного вчителя.**

Складіть характеристику античного вчителя або оратора, визначивши його професійні знання, мовленнєві вміння, моральні якості та способи впливу на учнів. Визначте, які з цих характеристик залишаються актуальними сьогодні.

**Завдання 5. Історична спадщина античності.**

Підготуйте коротке повідомлення на тему «Античні уявлення про мистецтво навчання та їхнє значення для сучасної педагогічної майстерності». Наведіть конкретні приклади використання античних педагогічних ідей у сучасній освіті.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні чинники сприяли виникненню педагогічної діяльності?
2. У чому полягали особливості виховання в Стародавній Греції та Стародавньому Римі?
3. Які ідеї Сократа можна вважати основою діалогічного навчання?
4. Як Платон і Арістотель розуміли мету виховання та роль учителя?
5. Яке значення мала ораторська майстерність у діяльності античного педагога?
6. Які професійні й моральні якості вчителя цінувалися в античному суспільстві?
7. Які античні педагогічні ідеї зберігають значення для сучасної педагогічної майстерності?

**Практичне заняття № 2**

**Тема: Розвиток педагогічної майстерності в епоху Середньовіччя та Відродження**

**Мета заняття:** з'ясувати особливості розвитку педагогічної майстерності в епоху Середньовіччя та Відродження, охарактеризувати вплив релігійних, суспільних і гуманістичних ідей на діяльність учителя, визначити значення педагогічної спадщини цього періоду для сучасної освіти.

**План**

1. Особливості виховання й навчання в епоху Середньовіччя.
2. Роль монастирських, церковних і перших університетських шкіл у розвитку педагогічної діяльності.
3. Гуманістичні ідеї епохи Відродження та їхній вплив на педагогічну майстерність.
4. Педагогічні погляди Еразма Роттердамського, Вітторіно да Фельтре та Мішеля Монтеня.
5. Значення педагогічних ідей Середньовіччя та Відродження для сучасного вчителя.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Особливості середньовічної освіти.**

Охарактеризуйте організацію виховання й навчання в середньовічній Європі. Визначте роль церкви, монастирських і церковних шкіл у підготовці вчителів та поширенні знань.

**Завдання 2. Порівняльний аналіз освіти Середньовіччя та Відродження.**

Порівняйте мету виховання, зміст освіти, методи навчання та вимоги до особистості вчителя в обидві епохи. Поясніть, як поширення гуманістичних ідей змінило ставлення до дитини та її розвитку.

**Завдання 3. Педагогічні ідеї гуманістів.**

Підготуйте короткі характеристики педагогічних поглядів Еразма Роттердамського, Вітторіно да Фельтре та Мішеля Монтеня. Визначте, які ідеї кожного мислителя можна використати в сучасній педагогічній практиці.

**Завдання 4. Модель учителя-гуманіста.**

Складіть перелік професійних і моральних якостей учителя-гуманіста епохи Відродження. Обґрунтуйте значення поваги до особистості, розвитку здібностей учнів, інтелектуальної самостійності та морального виховання.

**Завдання 5. Історична спадщина в сучасній освіті.**

Підготуйте повідомлення на тему «Гуманістичні ідеї епохи Відродження як підґрунтя сучасної педагогічної майстерності». Наведіть приклади реалізації цих ідей у діяльності сучасного викладача закладу професійної освіти.

**Питання для обговорення**

1. Які особливості мала освіта в епоху Середньовіччя?
2. Яку роль відігравали монастирські школи та перші університети в розвитку педагогічної діяльності?
3. У чому полягала сутність гуманістичного підходу до виховання в епоху Відродження?
4. Які педагогічні ідеї Еразма Роттердамського вплинули на розвиток освіти?
5. Як Вітторіно да Фельтре поєднував інтелектуальне, моральне та фізичне виховання?
6. Яке значення Мішель Монтень надавав самостійному мисленню учня?
7. Які ідеї педагогів-гуманістів зберігають актуальність у сучасній педагогічній майстерності?

**Практичне заняття № 3**

Тема: Педагогічна майстерність у працях Яна Амоса Коменського

Мета заняття: розкрити основні педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського, визначити його внесок у розвиток педагогічної майстерності, проаналізувати принципи, методи та вимоги до діяльності вчителя, що зберігають актуальність у сучасній освіті.

**План**

1. Історичні передумови формування педагогічних поглядів Яна Амоса Коменського.
2. Основні принципи навчання й виховання в педагогічній системі Яна Амоса Коменського.
3. Вимоги до особистості вчителя та його педагогічної майстерності у творчій спадщині мислителя.
4. Дидактичні принципи, методи й засоби навчання в праці «Велика дидактика».
5. Значення педагогічної спадщини Яна Амоса Коменського для сучасної професійної освіти.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз педагогічної спадщини.**

Охарактеризуйте історичні умови формування педагогічних поглядів Яна Амоса Коменського. Визначте основні проблеми освіти його часу, на розв'язання яких були спрямовані його педагогічні ідеї.

**Завдання 2. Дидактичні принципи Коменського.**

Проаналізуйте принципи наочності, послідовності, доступності, систематичності та свідомості навчання. Наведіть приклади їх використання під час викладання фахових дисциплін у закладі професійної освіти.

**Завдання 3. Педагогічний портрет учителя.**

На основі педагогічних поглядів Коменського визначте основні професійні й моральні якості вчителя. Поясніть, чому педагог повинен поєднувати ґрунтовні знання, методичну компетентність, терпіння та повагу до здобувачів освіти.

**Завдання 4. Моделювання навчальної ситуації.**

Розробіть фрагмент практичного заняття з фахової дисципліни, використовуючи принцип наочності та рух від простого до складного. Визначте мету, послідовність дій викладача, навчальні засоби й очікувані результати.

**Завдання 5. Актуальність ідей Коменського.**

Підготуйте коротке повідомлення на тему «Ян Амос Коменський і сучасна педагогічна майстерність». Обґрунтуйте, які положення його педагогічної системи можна застосовувати в умовах цифровізації освіти та компетентнісного навчання.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні обставини вплинули на формування педагогічних поглядів Яна Амоса Коменського?
2. У чому полягає значення праці «Велика дидактика» для розвитку педагогічної науки?
3. Як Коменський обґрунтовував принцип природовідповідності у вихованні та навчанні?
4. Яке місце посідає принцип наочності в його дидактичній системі?
5. Які вимоги до особистості вчителя висував Коменський?
6. Як його ідеї вплинули на становлення класно-урочної системи навчання?
7. Які положення педагогічної спадщини Коменського залишаються актуальними для сучасного викладача закладу професійної освіти?

**Практичне заняття № 4**

**Тема: Педагогічні ідеї та майстерність учителя у творчій спадщині Йоганна Генріха Песталоцці**

**Мета заняття:** розкрити основні педагогічні погляди Йоганна Генріха Песталоцці, визначити його внесок у розвиток педагогічної майстерності,

проаналізувати принципи гармонійного розвитку особистості, роль любові до дитини та професійних якостей учителя в освітньому процесі.

**План**

1. Історичні передумови формування педагогічних поглядів Йоганна Генріха Песталоцці.
2. Основні принципи виховання та навчання в педагогічній системі Песталоцці.
3. Роль особистості вчителя, педагогічної любові та морального прикладу у вихованні дітей.
4. Розвиток розумових, моральних і фізичних здібностей особистості як основа педагогічної системи Песталоцці.
5. Значення педагогічної спадщини Песталоцці для сучасної педагогічної майстерності.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз педагогічних поглядів Песталоцці.**

Охарактеризуйте історичні умови виникнення педагогічної системи Йоганна Генріха Песталоцці. Визначте, які соціальні та освітні проблеми він прагнув розв’язати своєю діяльністю.

**Завдання 2. Принцип гармонійного розвитку особистості.**

Розкрийте сутність ідеї гармонійного розвитку розумових, моральних і фізичних сил людини. Поясніть, як цей принцип можна реалізувати в освітньому процесі закладу професійної освіти.

**Завдання 3. Педагогічна любов і професійна майстерність.**

Проаналізуйте роль педагогічної любові, доброзичливості, терпіння та поваги до особистості здобувача освіти у творчій спадщині Песталоцці. Визначте, як ці якості впливають на взаємодію викладача й учнів.

**Завдання 4. Моделювання педагогічної ситуації.**

Розробіть приклад педагогічної ситуації, у якій викладач має підтримати здобувача освіти, який відчуває труднощі під час опанування професійних умінь. Запропонуйте варіанти дій на основі принципів Песталоцці.

**Завдання 5. Значення педагогічної спадщини Песталоцці.**

Підготуйте коротке повідомлення на тему «Ідеї Йоганна Генріха Песталоцці в сучасній педагогічній практиці». Наведіть приклади використання його підходів у професійному навчанні, індивідуальній підтримці здобувачів освіти та розвитку їхньої самостійності.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні обставини вплинули на становлення педагогічних поглядів Песталоцці?
2. У чому полягає сутність принципу природовідповідності у його педагогічній системі?
3. Як Песталоцці розумів гармонійний розвиток особистості?

4. Яке значення він надавав педагогічній любові та моральному прикладу вчителя?

5. Як поєднання навчання й практичної діяльності впливало на розвиток здібностей дитини?

6. Які вимоги до професійної майстерності вчителя можна визначити на основі спадщини Песталоцці?

7. Як педагогічні ідеї Песталоцці можна застосувати в сучасному закладі професійної освіти?

**Практичне заняття № 5**

**Тема: Костянтин Ушинський як засновник наукової педагогіки та його внесок у розвиток педагогічної майстерності**

**Мета заняття:** розкрити основні педагогічні ідеї Костянтина Ушинського, визначити його внесок у становлення наукової педагогіки, проаналізувати вимоги до особистості вчителя, значення педагогічної культури, професійних знань і національного характеру виховання.

**План**

1. Історичні передумови формування педагогічних поглядів Костянтина Ушинського.
2. Основні положення педагогічної системи Костянтина Ушинського та їхнє наукове обґрунтування.
3. Особистість учителя, його професійна підготовка й педагогічна майстерність у працях Ушинського.
4. Принцип народності виховання та значення рідної мови в освітньому процесі.
5. Вплив педагогічної спадщини Костянтина Ушинського на розвиток сучасної педагогічної майстерності.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз педагогічної спадщини.**

Охарактеризуйте історичні умови становлення педагогічних поглядів Костянтина Ушинського. Визначте, які проблеми навчання, виховання та підготовки вчителів він прагнув розв’язати.

**Завдання 2. Педагогічна майстерність учителя.**

Проаналізуйте погляди Ушинського на особистість учителя, його професійні знання, моральні якості, педагогічні здібності та відповідальність. Складіть перелік основних характеристик майстерного педагога й обґрунтуйте їхню значущість.

**Завдання 3. Принцип народності виховання.**

Розкрийте сутність принципу народності у педагогічній системі Ушинського. Поясніть значення рідної мови, національної культури, традицій та історичного досвіду народу для формування особистості здобувача освіти.

**Завдання 4. Педагогічна ситуація.**

Розробіть фрагмент заняття, у якому викладач використовує пояснення, наочність, систематичне повторення та врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Обґрунтуйте, як запропоновані методи відображають педагогічні ідеї Ушинського.

**Завдання 5. Актуальність ідей Ушинського.**

Підготуйте коротке повідомлення на тему «Педагогічна спадщина Костянтина Ушинського в контексті сучасної професійної освіти». Визначте ідеї, які можуть бути використані для вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів.

**Питання для обговорення**

1. Які чинники вплинули на формування педагогічних поглядів Костянтина Ушинського?
2. У чому полягає його внесок у розвиток наукової педагогіки?
3. Які вимоги до особистості вчителя він вважав основними?
4. Як Ушинський обґрунтовував необхідність педагогічної підготовки вчителя?
5. У чому полягає сутність принципу народності виховання?
6. Яке значення рідної мови він надавав у навчанні та вихованні?
7. Які ідеї Ушинського залишаються актуальними для сучасного викладача закладу професійної освіти?

**Практичне заняття № 6**

**Тема: Педагогічна майстерність Антона Макаренка: теорія, досвід і виховна практика**

**Мета заняття:** проаналізувати педагогічну спадщину Антона Макаренка, розкрити особливості його виховної системи, визначити роль педагогічного колективу, дисципліни, відповідальності та особистості педагога у формуванні вихованців.

**План**

1. Історичні умови формування педагогічних поглядів Антона Макаренка.
2. Основні положення педагогічної системи Антона Макаренка та особливості його виховного досвіду.
3. Педагогічна майстерність вихователя: авторитет, вимогливість, педагогічна техніка й культура спілкування.
4. Роль колективу, дисципліни та відповідальності у вихованні особистості.
5. Значення педагогічної спадщини Антона Макаренка для сучасної освіти.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз педагогічної системи.**

Охарактеризуйте основні положення педагогічної системи Антона Макаренка. Визначте, які умови суспільного життя вплинули на формування його виховних підходів та організацію педагогічної діяльності.

**Завдання 2. Педагогічна майстерність вихователя.**

Проаналізуйте значення педагогічного авторитету, вимогливості, самоконтролю, культури мовлення та емоційної стриманості в діяльності вихователя за поглядами Макаренка. Складіть характеристику майстерного педагога.

**Завдання 3. Роль колективу у вихованні.**

Розкрийте значення колективу у виховній системі Макаренка. Визначте переваги й можливі ризики колективних форм виховання в сучасному освітньому середовищі. Обґрунтуйте, як поєднувати спільну діяльність із повагою до індивідуальності здобувача освіти.

**Завдання 4. Моделювання педагогічної ситуації.**

Розгляньте ситуацію: група здобувачів освіти систематично порушує домовленості щодо виконання спільного завдання. Запропонуйте алгоритм дій викладача, який передбачає встановлення чітких вимог, залучення групи до пошуку рішення, розподіл відповідальності та контроль виконання домовленостей.

**Завдання 5. Критичне осмислення педагогічної спадщини.**

Підготуйте повідомлення на тему «Педагогічна майстерність Антона Макаренка: можливості та обмеження використання його досвіду в сучасній освіті». Визначте, які елементи його виховної системи доцільно використовувати сьогодні, а які потребують критичного переосмислення з огляду на права людини, демократичні цінності та індивідуальні потреби здобувачів освіти.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні обставини вплинули на становлення педагогічних поглядів Антона Макаренка?
2. У чому полягають основні особливості його виховної системи?
3. Яке значення він надавав педагогічному авторитету та особистому прикладу вихователя?
4. Як Макаренко розумів роль колективу у формуванні особистості?
5. Яке місце посідали дисципліна й відповідальність у його педагогічній практиці?
6. Які прийоми педагогічної техніки та культури спілкування актуальні сьогодні?
7. Які положення педагогічної спадщини Макаренка потребують критичного переосмислення в сучасних умовах?

**Практичне заняття № 7**

**Тема: Василь Сухомлинський про педагогічну майстерність, гуманізм і мистецтво виховання**

**Мета заняття:** розкрити основні педагогічні ідеї Василя Сухомлинського, визначити значення гуманістичного підходу, індивідуального ставлення до здобувача освіти, педагогічної культури та морального прикладу вчителя для формування педагогічної майстерності.

**План**

1. Історичні передумови формування педагогічних поглядів Василя Сухомлинського.
2. Гуманістична спрямованість педагогічної системи Василя Сухомлинського.
3. Особистість учителя, педагогічна культура та мистецтво спілкування у творчій спадщині Сухомлинського.
4. Індивідуальний підхід, розвиток творчих здібностей і моральне виховання особистості.
5. Актуальність педагогічних ідей Василя Сухомлинського для сучасної педагогічної майстерності.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз гуманістичної педагогіки.**

Охарактеризуйте основні принципи гуманістичної педагогіки Василя Сухомлинського. Визначте, яке місце у його педагогічній системі посідають повага до особистості, довіра, підтримка та створення умов для самореалізації здобувача освіти.

**Завдання 2. Педагогічна культура вчителя.**

Проаналізуйте погляди Сухомлинського на професійну культуру вчителя, його мовлення, емоційну стриманість, моральні якості та відповідальність. Складіть перелік характеристик педагога, здатного будувати гуманістичну взаємодію з учнями.

**Завдання 3. Індивідуальний підхід до здобувачів освіти.**

Розгляньте значення врахування індивідуальних здібностей, інтересів, темпу навчання та життєвого досвіду особистості. Запропонуйте способи підтримки здобувачів освіти, які мають труднощі в опануванні навчального матеріалу.

**Завдання 4. Моделювання педагогічної ситуації.**

Ситуація: здобувач освіти втратив інтерес до навчання, рідко бере участь в обговореннях і не виявляє впевненості у власних можливостях. Розробіть алгоритм дій викладача на засадах гуманістичної педагогіки Сухомлинського. Визначте способи підтримки мотивації, формування довіри та залучення здобувача до активної діяльності.

**Завдання 5. Педагогічні ідеї Сухомлинського в сучасній освіті.**

Підготуйте повідомлення на тему «Гуманізм і педагогічна майстерність Василя Сухомлинського в сучасному освітньому середовищі». Наведіть приклади використання його ідей у професійній освіті, розвитку творчості та формуванні моральної відповідальності.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні умови вплинули на формування педагогічних поглядів Василя Сухомлинського?
2. У чому полягає гуманістична спрямованість його педагогічної системи?
3. Які професійні й моральні якості вчителя він вважав найважливішими?

4. Яке значення Сухомлинський надавав педагогічному слову та культурі спілкування?

5. Як індивідуальний підхід сприяє розвитку здібностей і самостійності здобувачів освіти?

6. Яку роль у вихованні особистості відіграють творчість, праця та моральний приклад педагога?

7. Як ідеї Сухомлинського можна застосувати в сучасному закладі професійної освіти?

**Практичне заняття № 8**

**Тема: Розвиток педагогічної майстерності в Україні у XX столітті: провідні педагогічні ідеї та досвід**

**Мета заняття:** проаналізувати основні етапи розвитку педагогічної майстерності в Україні у XX столітті, визначити внесок українських педагогів у становлення національної педагогічної думки, розкрити значення їхніх ідей для сучасної освітньої практики.

**План**

1. Історичні та суспільно-політичні передумови розвитку педагогічної майстерності в Україні у XX столітті.

2. Провідні педагогічні ідеї українських педагогів першої половини XX століття.

3. Внесок українських педагогів у розвиток теорії та практики виховання.

4. Розвиток педагогічної майстерності в другій половині XX століття.

5. Значення історичного педагогічного досвіду для сучасної професійної діяльності викладача.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Аналіз історичних передумов.**

Охарактеризуйте основні суспільні та освітні зміни в Україні у XX столітті, які впливали на професійну діяльність учителя. Визначте, як зміни в системі освіти позначалися на вимогах до педагогічної майстерності.

**Завдання 2. Педагогічні ідеї видатних українських діячів.**

Оберіть двох українських педагогів XX століття та проаналізуйте їхні погляди на навчання, виховання й особистість учителя. Визначте спільні та відмінні риси їхніх педагогічних підходів.

**Завдання 3. Порівняльна характеристика педагогічних концепцій.**

Порівняйте педагогічні ідеї Антона Макаренка та Василя Сухомлинського за такими критеріями: мета виховання, роль колективу, індивідуальний підхід до здобувача освіти, особистість педагога та методи виховної роботи.

**Завдання 4. Історичний досвід у сучасній освітній практиці.**

Визначте, які педагогічні ідеї XX століття залишаються актуальними для сучасного викладача закладу професійної освіти. Обґрунтуйте відповідь конкретними прикладами.

**Завдання 5. Підготовка короткого повідомлення.**

Підготуйте повідомлення на тему «Внесок українських педагогів ХХ століття у розвиток педагогічної майстерності». Розкрийте основні досягнення одного з педагогів та поясніть, як його досвід може бути використаний у сучасній освіті.

**Питання для обговорення**

1. Які історичні події та суспільні зміни найбільше вплинули на розвиток педагогічної майстерності в Україні у ХХ столітті?
2. Які вимоги висувалися до особистості вчителя в різні періоди ХХ століття?
3. У чому полягає внесок Антона Макаренка в розвиток теорії та практики виховання?
4. Які ідеї Василя Сухомлинського мають особливе значення для сучасного педагога?
5. Як змінювалося розуміння ролі особистості педагога в освітньому процесі протягом ХХ століття?
6. Які традиції української педагогіки варто зберігати й розвивати в сучасній освіті?
7. Як історичний педагогічний досвід може сприяти формуванню педагогічної майстерності викладача закладу професійної освіти?

**Практичне заняття № 9**

**Тема: Традиції та новаторство в розвитку педагогічної майстерності в сучасній зарубіжній і українській педагогіці**

**Мета заняття:** розкрити співвідношення педагогічних традицій та інновацій у сучасній освіті, проаналізувати провідні тенденції розвитку української й зарубіжної педагогіки, визначити можливості використання сучасного педагогічного досвіду у професійній діяльності викладача.

**План**

1. Педагогічні традиції як основа розвитку сучасної педагогічної майстерності.
2. Новаторські підходи до навчання й виховання в українській педагогіці.
3. Провідні тенденції розвитку педагогічної майстерності в зарубіжній педагогіці.
4. Поєднання традиційних та інноваційних методів у професійній діяльності педагога.
5. Значення педагогічного досвіду України та зарубіжних країн для вдосконалення освітнього процесу.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Визначення педагогічних традицій.**

Назвіть основні педагогічні традиції, які зберігають значення в сучасній освіті. Поясніть, як вони впливають на формування професійної майстерності викладача та взаємодію зі здобувачами освіти.

**Завдання 2. Аналіз сучасних педагогічних інновацій.**

Оберіть три сучасні педагогічні інновації, наприклад проєктне навчання, змішане навчання або використання цифрових технологій. Визначте їхні переваги, можливі обмеження та умови ефективного застосування в закладі професійної освіти.

**Завдання 3. Порівняння українського й зарубіжного педагогічного досвіду.**

Оберіть одну українську та одну зарубіжну педагогічну концепцію або освітню практику. Порівняйте їх за метою навчання, роллю викладача, методами роботи та підходами до оцінювання результатів навчання.

**Завдання 4. Розроблення фрагмента заняття.**

Розробіть короткий фрагмент заняття для здобувачів професійної освіти, у якому традиційний метод навчання поєднується з інноваційним. Обґрунтуйте вибір методів і визначте очікувані результати.

**Завдання 5. Формування власної педагогічної позиції.**

Підготуйте коротке обґрунтування на тему «Традиції та інновації: що визначає майстерність сучасного викладача?». Висловіть власну позицію щодо необхідності збереження педагогічних надбань і впровадження нових освітніх підходів.

**Питання для обговорення**

1. Що таке педагогічні традиції та яке їхнє значення для сучасної освіти?
2. Чим педагогічна інновація відрізняється від звичайного оновлення методів навчання?
3. Які інноваційні підходи найбільше впливають на розвиток педагогічної майстерності?
4. Які особливості сучасної української педагогіки відрізняють її від зарубіжних освітніх практик?
5. Чи можна ефективно поєднувати традиційні методи навчання з цифровими технологіями?
6. Які ризики можуть виникати під час упровадження педагогічних інновацій?
7. Як викладачеві визначити, які педагогічні підходи найкраще відповідають потребам конкретної групи здобувачів освіти?

**Практичне заняття № 10**

**Тема: Історична спадщина видатних педагогів у формуванні сучасної педагогічної майстерності викладача закладу професійної освіти**

**Мета заняття:** узагальнити педагогічні ідеї видатних представників української та зарубіжної педагогіки, визначити їхній вплив на становлення сучасної педагогічної майстерності, сформувати вміння використовувати історичний педагогічний досвід у професійній діяльності викладача закладу професійної освіти.

**План**

1. Історична спадщина видатних педагогів як джерело розвитку сучасної педагогічної майстерності.
2. Внесок українських і зарубіжних педагогів у розвиток теорії та практики навчання й виховання.
3. Актуальність класичних педагогічних ідей у сучасній професійній освіті.
4. Використання педагогічної спадщини у формуванні професійних якостей сучасного викладача.
5. Перспективи творчого переосмислення історичного педагогічного досвіду в умовах модернізації освіти.

**Практичні завдання**

**Завдання 1. Педагогічний портрет видатного педагога.**

Оберіть одного видатного українського або зарубіжного педагога та підготуйте його педагогічний портрет. Розкрийте основні ідеї, принципи навчання й виховання, особливості педагогічного стилю та значення його діяльності для розвитку педагогічної майстерності.

**Завдання 2. Порівняльний аналіз педагогічної спадщини.**

Порівняйте педагогічні погляди двох видатних педагогів за такими критеріями: ставлення до здобувача освіти, роль особистості педагога, методи навчання, підходи до виховання та значення індивідуальних особливостей людини.

**Завдання 3. Актуальність класичних педагогічних ідей.**

Визначте три педагогічні ідеї видатних педагогів, які можна застосовувати в сучасному закладі професійної освіти. Для кожної ідеї наведіть приклад її практичного використання під час викладання навчальної дисципліни або організації виховної роботи.

**Завдання 4. Моделювання педагогічної ситуації.**

Розгляньте ситуацію: здобувачі освіти виявляють низьку зацікавленість навчальним матеріалом, пасивно працюють на занятті та неохоче виконують практичні завдання. Запропонуйте шляхи розв’язання проблеми, спираючись на педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського, Костянтина Ушинського, Антона Макаренка або Василя Сухомлинського.

**Завдання 5. Формування власної педагогічної концепції.**

Сформулюйте основні принципи власної педагогічної діяльності, спираючись на досвід видатних педагогів. Визначте, які професійні якості, методи навчання та підходи до взаємодії зі здобувачами освіти ви вважаєте найважливішими для сучасного викладача.

**Питання для обговорення**

1. У чому полягає значення історичної спадщини видатних педагогів для сучасної освіти?

2. Які педагогічні ідеї Яна Амоса Коменського залишаються актуальними сьогодні?

3. Як ідеї Костянтина Ушинського вплинули на розвиток національної педагогіки?

4. Яке значення має виховна система Антона Макаренка для сучасної професійної освіти?

5. Як гуманістичні ідеї Василя Сухомлинського можуть реалізовуватися в роботі сучасного викладача?

6. Чому педагогічну спадщину необхідно не лише зберігати, а й творчо переосмислювати?

7. Як історичний досвід видатних педагогів допомагає викладачеві закладу професійної освіти вдосконалювати педагогічну майстерність?

## Перелік питань для практичних занять з дисципліни «Історія педагогічної майстерності»

1. У чому полягають особливості виникнення педагогічної діяльності на ранніх етапах розвитку людського суспільства?
2. Як змінювалися способи передавання життєвого досвіду від первісного суспільства до перших цивілізацій?
3. Якими були основні функції наставників у стародавніх цивілізаціях?
4. Як суспільний статус учителя змінювався в різні історичні періоди?
5. Які історичні чинники впливали на формування професійних вимог до вчителя?
6. Які особливості виховання та навчання в Стародавній Греції вплинули на розвиток педагогічної майстерності?
7. Як сократівський метод бесіди можна використати для організації сучасного навчального діалогу?
8. Яке значення мали погляди Платона на виховання особистості?
9. Як Арістотель розумів взаємозв'язок освіти, морального виховання та розвитку людини?
10. Які ідеї античної педагогічної думки залишаються актуальними для сучасного вчителя?
11. Як Ян Амос Коменський обґрунтував необхідність систематичного й послідовного навчання?
12. Які принципи дидактики Яна Амоса Коменського можна застосувати під час підготовки сучасного заняття?
13. Як Джон Локк пояснював вплив виховання та середовища на формування особистості?
14. У чому полягають особливості природовідповідного виховання в педагогічній концепції Жан-Жака Руссо?

15. Які ідеї Йоганна Генріха Песталоцці сприяли гуманізації навчання й виховання?
16. Як Йоганн Фрідріх Гербарт пов'язував навчання з моральним вихованням особистості?
17. Яке значення для професійного становлення вчителя мали педагогічні погляди Адольфа Дістервега?
18. Як Марія Монтессорі обґрунтовувала роль самостійності дитини в освітньому процесі?
19. Які особливості характеризують педагогічну концепцію Джона Дьюї?
20. Як можна порівняти підходи Яна Амоса Коменського, Марії Монтессорі та Джона Дьюї до організації навчання?
21. Які педагогічні ідеї Костянтина Ушинського мають практичне значення для сучасного вчителя?
22. Як Антон Макаренко організовував виховну діяльність і розвивав відповідальність вихованців?
23. Які елементи педагогічного досвіду Антона Макаренка доцільно використовувати в сучасному освітньому середовищі?
24. Як педагогічна майстерність виявляється в умінні поєднувати вимогливість і повагу до здобувачів освіти?
25. Які професійні якості видатних педагогів минулого варто розвивати майбутньому вчителю?
26. Як ідея самопізнання Григорія Сковороди може бути використана в професійному самовихованні педагога?
27. Яке значення мала рідна мова у формуванні педагогічних поглядів Костянтина Ушинського?
28. Як Софія Русова обґрунтовувала роль національного виховання в розвитку особистості?
29. Які спільні гуманістичні ідеї простежуються у творчості Григорія Сковороди, Костянтина Ушинського та Софії Русової?
30. Як педагогічна спадщина українських просвітителів може сприяти формуванню національної самосвідомості здобувачів освіти?
31. Які принципи гуманістичної педагогіки Василя Сухомлинського можна реалізувати під час сучасного заняття?
32. Як учитель може підтримувати індивідуальні здібності й пізнавальні інтереси здобувачів освіти відповідно до ідей Василя Сухомлинського?
33. Яку роль відіграє особистий приклад педагога у вихованні моральних якостей?
34. Як педагогічна творчість допомагає вчителю розв'язувати нестандартні освітні завдання?
35. Які ідеї Василя Сухомлинського можна використати для формування доброзичливих взаємин у навчальній групі?
36. Які критерії свідчать про високий рівень культури педагогічного мовлення?

37. Як підготувати усне пояснення навчального матеріалу з урахуванням логічності, послідовності та виразності?
38. Які мовленнєві засоби допомагають учителю привертати увагу аудиторії та підтримувати її зацікавленість?
39. Як педагогічний такт виявляється у виборі слів та інтонації під час спілкування зі здобувачами освіти?
40. Які типові мовленнєві помилки можуть ускладнювати педагогічну взаємодію та як їх уникнути?
41. Як міміка й жести впливають на сприйняття інформації під час заняття?
42. Які вправи можна використати для розвитку виразності голосу та чіткості мовлення майбутнього педагога?
43. Як постава, погляд і рухи вчителя впливають на встановлення контакту з аудиторією?
44. У чому полягають відмінності між природною емоційною виразністю педагога та надмірною театралізацією?
45. Як елементи акторської майстерності можна застосовувати під час пояснення складного навчального матеріалу?
46. Які етапи має індивідуальна педагогічна бесіда та як визначити її мету?
47. Які запитання допомагають учителю з'ясувати причини навчальних труднощів здобувача освіти?
48. Як установити довірливий контакт під час обговорення проблемної педагогічної ситуації?
49. Як учителю діяти, якщо співрозмовник не бажає брати участь у бесіді або уникає відповідей?
50. Які способи активного слухання сприяють конструктивному розв'язанню педагогічних проблем?
51. Як скласти індивідуальний план професійного самовдосконалення майбутнього вчителя?
52. Які методи самоаналізу допомагають оцінити ефективність власної педагогічної діяльності?
53. Як самоосвіта впливає на розвиток професійної компетентності педагога?
54. Які прийоми саморегуляції допомагають учителю зберігати емоційну врівноваженість у складних ситуаціях?
55. Як педагогічна рефлексія сприяє вдосконаленню методів навчання й виховання?
56. Які відмінності існують між традиційним і компетентнісним підходами до організації навчання?
57. Як гуманістичні принципи змінюють характер взаємодії між учителем і здобувачами освіти?
58. Які цифрові інструменти можуть підвищити ефективність роботи сучасного педагога?
59. Як історико-педагогічний досвід можна використати для розв'язання сучасних освітніх проблем?

60. Які складові педагогічної майстерності майбутнього вчителя є найважливішими та як їх можна розвивати під час навчання у закладі вищої освіти?

## Список використаної літератури


1. Акімова О. В., Галузяк В. М., Каплінський В. В., Фрицюк В. А. Особистісно-професійне становлення педагога: компетентність, творчість, саморозвиток, зрілість : монографія. Вінниця : Твори, 2025. 411 с.
2. Гриньова М. В., Кононец Н. В. Педагогічна майстерність та цифрова дидактика : монографія. Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 2026. 470 с.
3. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2025. 364 с.
4. Задорожна-Княгницька Л. В., Нетреба М. М., Бодик О. П. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2022. 309 с.
5. Зайченко І. В., Теслюк В. М., Каленський А. А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи : підручник / за ред. проф. І.В. Зайченка. Київ : Ліра-К, 2026. 484 с.
6. Короткова Ю. М., Новікова О. О., Мухіна Г. В. Основи педагогічної майстерності й творчості викладача закладу вищої освіти : навчальний посібник. Херсон : Олді+, 2023. 162 с.
7. Петровська Т. В., Жукова Г. В. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Видавець Позднишев, 2024. 402 с.
8. Скільський Д. М. Історія української педагогіки : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга, 2022. 340 с.
9. Яцик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з Історії педагогіки. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2022. 28 с.

Навчальне видання

# ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Методичні рекомендації

Укладач: **Короленко** Віктор Леонтійович

Формат 60 х 84 1/16. Умовн. друк. арк. 5,7.
Тираж 20 прим. Зам. №.....

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету.
54010 м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 5.02.2013р.